

נמרוד אלוני / מוסרי זה הכי, אחי (5.2.2013 YNET)

כשיהודים בגולה נאבקו בגזענות, היה בכך במידה רבה מעשה של הישרדות והגנה עצמית. כשיהודים בישראל נאבקים בגזענות, יש בכך מעשה מוסרי של הגדרה עצמית. בימים עברו, זה היה להיות או לחדול תחת שלטון האחרים: נוצרים, מוסלמים, לאומנים מקומיים ובריונים אנטישמים. בימים אלה, במדינתנו הריבונית, זה לנהוג כבן תרבות או כבריון מתלהם המתגולל על "אחרים" - מיעוטים, זרים, ומערערי קונצנזוס פוליטיים ומגדריים. לכל אחד חופש הבחירה.

אם לא עוצמים עיניים, ניתן לראות שעל קירות ישראל נכתבות חדשות לבקרים כתובות של גזענות ושנאה. "בית"ר טהורה לנצח", היא האחרונה שבהן, אם כי עושה רושם שפשרה מסוימת בתורת הטוהר תאפשר ל"מוסלמים טובים", לא ערבים, לשחק. "תג מחיר" גם הוא חדש יחסית בשטח, פעם בתוקפנות נגד פלסטינים אקראיים ופעם נגד מוסדות דת של נוצרים ומוסלמים.

פסיקות רבנים להימנע מהשכרת דירות לסטודנטים ערבים ושידולים של רבניות בדבר טוהר בנות ישראל וחובת הימנעות מהתוודעות לצעירים ערבים - אלה עמנו כבר מספר שנים. הדרת נשים מן המרחב הציבורי וסינון תלמידים אתיופים ומזרחיים ממוסדות חינוך מסוימים - גם אלה כותרות כמעט יום-יומיות. ואין לשכוח דרשנים רבים, מוסלמים מכאן ויהודים מכאן, שבאמונה שלמה ולהט רב מפיצים ברבים את עליונות דתם הקדושה, מלחמת הקודש הנגזרת ממנה, וחובת ההתנכרות לכופרים הרשעים/עמלקים/חזיריים וכדומה.

על טיבה של ההתייבבות המוסרית נגד גזענות, הדרת נשים ופשעי השנאה לא צריך להתפלפל הרבה. היא נגזרת מההכרה הפשוטה, שמוסריות (מן השורש י.ס.ו.) משמעה החמרה של אדם עם עצמו כדי להיות הוגן עם זולתו. זה לדבוק פשוטו כמשמעו במסרים של "ואהבת לרעך כמוך" ושל "מה ששנוא עליך לא תעשה לחברך". זה אומר, קודם לכול, הכרה בשוויון הבסיסי בין בני האדם ובדאגה לשלומם, רווחתם וכבודם. ומי שלא מבין זאת, יזעק שמאלנים או יכתוב סמולנים, פשוט חוטא בבורות קשה או רשעות נוראה. כך היה בימי הישרדות של היהודים בגולה מול משטרים עוינים וכך זה בימינו אלה בישראל הריבונית.

אינני מתיימר לדעת וגם לא להציג כאן את כל הגורמים שהביאו לבאושים הללו של גזענות, הדרה ופשעי שנאה. יחד עם זאת ברור לי שנקסיזם אתנו-צנטרי, ובמילים פשוטות ההתאהבות המתלהמת והמתחזקת שלנו בעצמנו - כעם בחירה, נפלא ורודף שלום וצדקה - היא בעוכרנו. כפי שהמחזה הנפוץ לאחרונה של מוסלמים הצורחים בשיכרון חושים ובהיסטריית המונים "אללה הוא אכבר" נראה לנו סוריאליסטי, פרימיטיבי ועוין לחופש ולתבונה, כך ההתלהמות המוחצנת במקומותינו מ"עם ישראל חי" או "נצח ישראל" נראית כפתולוגיה יהודית-לאומנית.

הרי כשאנשים מוטרפים מאהבת עצמם, גדולתם ותפארתם, אין הם מסוגלים עוד לראות את פני האנוש של האחר, קל וחומר לא להיות קשובים לראיות עובדתיות, להגיון חלופי ולנרטיבים תרבותיים של אחרים.

יש כידוע תרופות בדוקות למחלות תרבות שאלה. יש שידגישו בלשון המסורת כי "כל אדם נברא בצלם", ש"איזהו מכובד המכבד את הבריות", ש"איזהו גיבור הכובש את יצרו", שדתיות יפה "דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום", ושעלינו לאמץ את הכלל של "הצנע לכת עם אלוהיך". אחרים ידגישו בלשון ההומניזם והדמוקרטיה שעלינו לנהוג עם כלל בני האדם כשווים, להקפיד על זכויות האדם והאזרח, לקיים פוליטיקה הוגנת וסובלנית, ולהבטיח את שלומם וכבודם של כולם כאנשים אוטונומיים וכחברים בקהילות תרבות נבדלות.

אחרי ככלות הכול: לכל אדם יש שם, ולכל אחד ואחת יש גם משפחה משלהם, קהילה, מורשת, לאום, תרבות ואמונה. ואין אדם רשאי לנהוג עם אחרים כאילו מה ששלו עליון על אחרים ומיוחס מהם. ולא לנהוג עמם כאילו האחרים פגומים, נחותים וראויים לאפליה, השפלה והדרה.

פרופ' נמרוד אלוני הוא ראש המכון לחינוך מתקדם במכללת סמינר הקיבוצים ומיזמי ה"קריאה הכלל-ישראלית למניעת גזענות, הדרת נשים ופשעי שנאה."